UN CAIET DE SCHIȚE CU PORTRETE MILITARE DE CONSTANTIN LECCA

de ADRIAN-SILVAN IONESCU

Résumé

En 1830, après l'occupation des Principautés Roumaines par les troupes impériales russes, à la suite de la guerre russe-ottomane de 1827–28, l'administration étrangère a décidé d'offrir au pays une constitution appelée le Règlement Organique. Parmi d'autres institutions, cette constitution stipulait l'organisation de forces militaires destinées à sauvegarder les frontières du pays, à assurer le cordon sanitaire dans les zones limitrophes de l'Empire Ottoman (d'où, d'habitude, se propageaient les épidémies) et à faire le service de police à l'intérieur du pays. La constitution de ce noyau d'armée nationale a enflammé la population à tous les niveaux. Les jeunes se hâtent de s'enrôler et les degrés militaires sont accordés en fonction du rang nobiliaire qu'ils avaient eu auparavant : les boyards de premier rang, avec des fonctions importantes dans l'état, recevaient des degrés supérieurs, tandis que ceux ayant des fonctions plus modestes, des degrés inférieurs.

L'apparition des uniformes militaires dans les rues de Bucarest le 12 mai 1830 a produit une grande satisfaction. Le poète Iancu Văcărescu a écrit une poésie en rythme de marche et le peintre Constantin Lecca a fait, une année plus tard, une suite de portraits des commandants les plus importants des deux principautés, la Valachie et la Moldavie. Ils ont été lithographiés. Récemment, j'ai étudié un carnet d'esquisses où étaient dessinés ces portraits et où il y avait également ceux d'autres prélats ou civils célèbres, en vue d'être lithographiés. En comparant le croquis avec l'œuvre finie, on observe, dans quelques cas, certaines différences. Nous avons été en mesure d'identifier l'esquisse d'un portrait en huile de Constantin Cantacuzino, grand aga (chef de police) et, plus tard, caimacam (suppléant du prince) qui a été longtemps exposé au Musée National d'Art, sans que l'auteur de la peinture soit connu. Dans ce carnet il y a, également, d'autres portraits de militaires qui n'ont pas été lithographiés : quelques officiers instructeurs russes, une dame d'élite, un prélat et quelques civils, une scène de combat et une image de l'église Curtea de Argeş.

Grâce à ce carnet d'esquisses, plusieurs personnalités oubliées de l'armée roumaine en formation ont regagné leur visage et leur allure martiale.

Keywords: Organic Regulations, military portraits, Constantin Lecca, drawings, lithographs.

În 1830, societatea românească a fost cuprinsă de entuziasm, pe întreaga scară ierarhică, pentru renașterea armatei naționale: la capitolul IX al *Regulamentului Organic* – intitulat: *Regulamentul ostășesc. Temeiurile formării Miliții* – la articolul 379, era prevăzută organizarea unei forțe armate care să asigure paza frontierelor şi cordonul sanitar menit a stăvili răspândirea vreunei molime adusă de călătorii sosiți din ținuturile orientale, precum și pentru a face serviciul de poliție în interiorul țării[1]. Apariția primilor militari îmbrăcați în uniformă românească pe străzile Bucureștilor și Iașilor producea senzație iar tineretul din protipendadă s-a grăbit a se înrola în Miliția Pământeană, așa cum a fost intitulat acest embrion de oștire. În capitala Valahiei, uniforma miliției a fost prima dată văzută pe 12 mai 1830[2] (Anexa 1).

Fără a absolvi cursurile unei școli militare – inexistentă la acea dată în țară – boierii atrași de cariera armelor – și, mai ales, de eleganta uniformă de tăietură europeană dar de model rusesc, ce promitea să le augmenteze statutul și să le asigure succesul la sexul slab – au fost primiți în cadrele Miliției obținând grade în funcție de rangul cu care fuseseră răsplătiți de domnitori și cu care erau înscriși în Arhondologie. În *Regulament* se specifica acest lucru la Secția III, articolul 407: „La începutul formării oștirii, boierii și feciorii de boieri se priimesc în slujbă și priimesc feluri de comenzi rânduite lor, după semnuirea rangurilor cu care au fost cinstiți (...)”[3]. Astfel, cei mai vârstnici, deținători ai dregătoriilor de frunte, primeau grade

[1] *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, București, 1944, vol. I, p. 133; Ulysse de Marsillac, *Histoire de l'Armée Roumaine*, Typographie de la Cour (Ouvriers Associes), Bucarest, 1871, p. 57.

[2] „Curierul Rumânesc”, nr. 27/15, iunie 1830, p. 105; George Ioan Lahovari, *Hârtii vechi. Genesa Oştirii Românesci (1830)*, Editura Librăriei Socec et Comp., Bucuresci, 1893, p. 11.

[3] *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, în *op. cit*., p. 138.

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 5 (49), p. 123–149, Bucureşti, 2015

superioare, cei de la baza scării ierarhice ocupau poziții inferioare. În *Tabla potrivitoare rangurilor politicești cu cele ostășești pentru priimirea boierilor și a feciorilor de boer în slujbă* din același *Regulament Organic* erau date aceste echivalențe: general inspector al armatei putea fi acela care fusese spătar în Muntenia sau Vornic al Țării de Sus, respectiv al celei de Jos, hatman, vistiernic, vornic de obște sau postelnic în Moldova; boierii de prima clasă (veliții sau divaniții, purtători de bărbi – pe care urmau să și le radă la îmbrăcare mundirului), adică vel hatman, vel vistier, vel dvornic, vel postelnic și vel agă în Muntenia sau agă și vornic de aprozi în Moldova erau asimilați gradului de polcovnic (colonel, comandant de regiment); cei de rangul al doilea, adică vel cămărașul, vel clucerul și vel căminarul din Muntenia ori săptarul sau banul din Moldova putea aspira la gradul de maior ce avea comanda unui batalion; tot din rangul al doilea (vel paharnic, vel stolnic și vel comis în Muntenia și cinurile echivalente în Moldova, la care se mai adăuga și acela de căminar) erau aleși căpitanii, comandanți de roată de infanterie (companie) sau escadron de cavalerie; din primele trei trepte ale rangului al treilea de boierie (vel serdar, vel medelnicer și vel sluger în Muntenia, sărdar, stolnic și medelnicer în Moldova) proveneau parucicii sau „leitinanții" care comandau un zvod (ploton), iar din treptele de jos (vel pitar, vel armaș, vel șătrar, vel clucer de arie în Muntenia ori clucer, sluger, pitar, jignicer și șătrar în Moldova) proveneau praporgicii (sublocotenenții) care-i secondau pe comandanții de ploton[4].

Medicul și omul politic Nicolae Kretzulescu își amintea, cu multă plăcere, de acele vremuri de mare emulație patriotică: „Cu întocmirea miliției naționale am văzut boieri mari ca d'alde Manolache Băleanu, Iancu Câmpineanu, Alexandru Florescu, Costache Filipescu, lepădându-și anteriile, giubelele, ișlicele și îmbrăcând după rangurile de boierie ce aveau, uniforma militară de coloneli, maiori și căpitani. Feciorii de boieri, tineri încă și fără ranguri de boierie, erau primiți ca praporgici (sub-locotenenți) cum se chiăma atunci, voiu cita printr-aceia de cari mi-aduc aminte pe frații Golești, Ștefan, Niculae și vărul lor Radu Costache, Niculae Filipescu, Costache Russet (Rusetake), frații miei Costandin și Scarlat Krețuescu, Voineștii, Tudorache și Iancu Brătianu, Grigore Alexandrescu poetu, Perdicari, Hristache Tell, Cesar Boliac. Toți aceștia, dintre cari unii numiți d'a dreptul șefi de escadroane, șefi de companii, fură trimiși pe la regimentele de infanterie și escadroanele de cavalerie ce se înființaseră. La început s-a întocmit trei regimente de infanterie și șase escadroane de cavalerie și se orânduiră oficeri și unter-oficeri ruși ca instructori atât pentru infanterie cât și pentru cavalerie; voiu cita între acești ofițeri pe câți mi-aduc aminte și mai întâiu pe generalul Storoff, șeful tuturor instructorilor, pe colonelul Odobescu, Român care intrase în serviciul rusesc încă de pe la 1810, pe colonelii Gorbasky și Paznansky. În câteva luni toți militarii noștri, coloneli, maiori, căpitani, simpli oficeri, suboficeri și soldați cari fuseseră recrutați dup'în toate județele, erau instruiți, fiecare dintr-înșii de silise a-și învăța serviciul și datoriile ce-i erau impuse, și toți, de la colonel până la soldat, însuflețiți de simțământul național, rivalisau cu soldații ruși și nu vreau să le fie inferiori în ținută și în disciplină, astfel că în realitate, în mai puțin de un an, ei făceau admirațiunea instructorilor ruși, a unor bărbați competinți carei au avut ocasiunea a trece atunci prîn țara noastră, dar mai cu seamă a Generalului Kiseleff care își făcea o plăcere a-i inspecta"[5].

Entuziasmul general nu mai cunoștea limite. Aceia hărăziți cu talent artistic nu au pregetat să preamărescă marele eveniment: poetul Iancu Văcărescu a închinat un poem cu inflexiuni de marș noii oștiri, salutat de presa vremii[6] (Anexa 2), iar pictorul Constantin Lecca a imortalizat trăsăturile celor ce îmbrățișaseră cariera armelor.

Majoritatea acestor proaspeți militari aveau să-și găsească nemurirea nu prin glorioase fapte de arme, ci datorită unei suite de portrete executate de Lecca și multiplicate prin litografiere. Litografiile la care ne referim sunt îndeobște cunoscute și au fost analizate de mai mulți istorici de artă: în primul rând de ilustrul profesor G. Oprescu în monumentala sa lucrare *Grafica românescă în secolul al XIX-lea*[7], unde comentează fiecare stampă și reproduce întregul text scris, drept legendă, de autor, apoi de Doina Pungă când a abordat același subiect al artelor grafice[8]; urmează monografiștii artistului, Barbu Theodorescu în cele două volume

---

[4] *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, în *op. cit.*, p. 144, 300; vezi și Ioan C. Filitti, *Principatele române de la 1828 la 1834*, Institutul de Arte Grafice „Bucovina" I. E. Torouțiu, București, f. a., p. 219.

[5] N. Kretzulescu, *Amintiri istorice*, în *Ateneul Român*, nr. 6/15 iunie 1894, p. 441.

[6] *Curierul Rumânesc*, nr. 28/19 iunie 1830, p. 109; *Albina Românească*, nr. 48/28 iunie 1830, p. 203.

[7] G. Oprescu, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942, vol. I, p. 79–80, 82–83.

[8] Doina Pungă, *Grafica pe teritoriul României în secolul al XIX-lea. Litografia și gravura în acvaforte*, București, 2009, p. 104.

publicate la interval de 31 de ani, în primul, din 1938, enumerând doar respectivele litografii, fără vreun comentariu[9] și apoi, în 1969, când le amintește și apoi reproduce parte din ele[10]; în 1956, Jack Brutaru dedica o plachetă artistului și enumera aceste lucrări, dând întregul lor titlu[11]; în cele două ediții semnate de Paul Rezeanu a fost acordat un mic spațiu menționatelor portrete militare litografiate[12]. Aceleași stampe au fost judicios folosite pentru a ilustra anumite aspecte ale istoriei militare de col. Cristian M. Vlădescu în lucrarea sa de referință: *Uniformele armatei române*[13]. Și noi am apelat la această sursă iconografică atunci când am cercetat arta documentară[14] și când ne-am ocupat de evoluția modelor în ținuturile românești în veacul al XIX-lea, din care nu putea fi exclusă moda militară[15].

Cu puțin timp în urmă, când am colaborat la organizarea expoziției *Portretul în secolul al XIX-lea românesc*, deschisă în intevalul 7–21 mai 2015, în Sala Theodor Pallady a Bibliotecii Academiei Române, atenția ne-a fost atrasă de un carnet de schițe cu dimensiunile 18,2 × 24 cm[16] de la Cabinetul de Stampe, în care erau adunate majoritatea crochiurilor ce au stat la baza litografiilor mai sus menționate, dar și alte desene care nu ne-au fost cunoscute până acum[17].

Este de mirare că aceste desene nu au fost comentate și publicate de nici un autor până acuma. Se pare, totuși, că Barbu Theodorescu avea știință de un alt carnet de schițe din aceeași colecție academică, înregistrat la cota AD I 12 din care a reprodus Mănăstirea Plumbuita, un grup de ciobani, două țărănci și un autoportret, dar nu menționează în nici un fel carnetul la care ne referim noi și nici nu reproduce vreo planșă din el[18].

Era de presupus că stampele avuseseră un model desenat în prealabil de autor. De atlfel, Flaminiu Mîrțu comunica o asemenea lucrare, deosebit de interesantă prin faptul că beneficiarul portretului, praporgicul Ioan Cărpenișanu – care a figurat și în expoziția amintită și a fost reprodus în catalogul însoțitor[19] – purta pe umeri prima variantă de însemn de grad ce fusese prescris pentru uniforma moldo-valahă în primul an al existenței Miliției[20]. Autorul articolului saluta respectiva lucrare și deplângea faptul că numărul portretelor desenate de artist este restârns față de cele realizte în ulei. Dar recenta descoperire a acestui carnet de schițe, în care sunt adunate chipuri de militari, ca și a celuilalt deja amintit, în care sunt schițe din mediul rural, portrete de civili, două autoportrete – unul inedit până la apariția catalogului menționatei expoziții – și compoziții istorice[21] completează de minune golul ce-l bănuia autorul notei din 1964.

În 1830, Lecca era un tânăr și promițător artist în plină afirmare (Fig. 1). Colaborator al lui Zaharia Carcalechi la „Biblioteca Rumânească" ce era tipărită la Buda, el avea deja o bogată experiență de ilustrator. În vara acelui an străbătuse zone întinse ale țării și făcuse mai multe schițe de monumente pe care intenționa să le dea publicității în paginile acelei reviste, așa cum se anunța în periodicul bucureștean „Curierul românesc": „(...) D. C. Leca în vemea călătoriei sale, a zugrăvit toate ruinurile rumânilor care le a vizitat și care se vor da la lumină prin Biblioteca rumânească dimpreună cu descrierile lor. (...)"[22] Luase contact cu societatea moldo-valahă și făcuse dovada potențialului său artistic. Așa că, în 1831, de când datează portretele militare adunate între coperțile acelui carnet de schițe, era plasticianul cel mai potrivit să imortalizeze trăsăturile exponenților protipendadei ce îmbrăcaseră uniforma oștirii naționale.

---

[9] Barbu Theodorescu, *Constantin Lecca*, București, 1938, p. 53.

[10] Idem, *Constantin Lecca*, București, 1969, p. 23.

[11] Jack Brutaru, *C. Lecca*, ESPLA, București, 1956, p. 16.

[12] Paul Rezeanu, *Constantin Lecca*, București, 1988, p. 19; idem, *Constantin Lecca*, București, 2005, p. 22.

[13] Cristian M. Vlădescu, *Uniformele armatei române de la începutul secolului al XIX-lea până la victoria din mai 1945*, București, 1977, p. 9, 12, 13, 26, 27.

[14] Adrian-Silvan Ionescu, *Artă și document. Arta documentaristă în România secolului al XIX-lea*, București, 1990, p. 262–263.

[15] Idem, *Moda românească 1790–1850. Între Stambu si Paris*, București, 2001, p. 124–125; Idem, *Modă și societate urbană în România epocii moderne*, București, 2006, p. 114–115, 320, 377.

[16] Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Stampe, AD I 13.

[17] Ne exprimăm și pe această cale gratitudinea pentru doamna Cătălina Macovei, șefa Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române, pentru că ne-a semnalat acest carnet de schițe și ne-a facilitat reproducerea imaginilor. Fără dezinteresatul ei ajutor acest studiu nu ar fi putut vedea lumina tiparului.

[18] Barbu Theodorescu, *op. cit.*, 1969, fig. 1, 2, 3, 4, 5.

[19] Cătălina Macovei (coordonator), *Portretul în secolul al XIX-lea românesc*, catalog de expoziție, București, 2015, p. 69, cat. 48.

[20] Flaminiu Mîrțu, *Un desen necunoscut al lui C. Lecca legat de reînființarea armatei naționale în principate în epoca Regulamentului Organic*, SCIA, tom. II, nr. 2/ 1964, p. 335–336.

[21] Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Stampe, AD I 12.

[22] *Curierul rumânesc*, nr. 56/25 Sept. 1830, p. 224.

Fig. 1. Constantin Lecca, Autoportret, în carnetul de schițe AD I 12.

Carnetul îl primise cadou de la un prieten care-i face o dedicație pe coperta interioară. Donatorul folosește alfabetul de tranziție: „Syméon/Domnului Leca/1831 Fevruarie 13/ București" (Fig. 2). Inscripția se suprapune unui portret de bărbat cu mustață mare ce este posibil a-l reprezenta pe Simeon Marcovici, reputat profesor la Colegiul Sf. Sava, unul dintre luminătorii tineretului acelor vremuri. Comparând acest crochiu cu desenul finisat pe care l-a executat Ion Negulici după același model – aflat în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României[23] – pot fi depistate multe similitudini de alură și fizionomie ce îndreptățesc atribuirea noastră.

Pe prima pagină a carnetului, în stânga, este scrisă, pe o coloană, un fel de tablă de materii cu personajele reprezentate, numerotate atât înaintea cât și după numele celor desenați (Fig. 3). Din păcate, numele nu corespund totdeauna numerelor și nici celor portretizați așa că, în afara faptului că o reproducem aici, spre știință, ea nu ajută prea mult la identificarea personajelor[24]. De pildă, Romulus, întemeietorul mitic al Cetății Eterne și împăratul Traian, care apar între ultimele nume de pe listă, nu se regăsesc între desene, chiar dacă autorul executase aceste portrete pentru „Biblioteca Rumânească".

În partea dreaptă a paginii este un desen în creion cu o pasăre în zbor ce ține în cioc o ramură cu frunze lungi. În jur este o inscripție fără sens, așternută cu cerneală neagră, ca și când artistul ar fi făcut exerciții de caligrafie folosind alfabetul de tranziție, cu care se pare că încă nu era familiarizat: „O, ciudat lucru/luk cru/cru/ pentru/noi totzi care/ne/lui/un".

Caligrafia era o preocupare a lui Lecca, mai ales că, peste câțiva ani, în 1834 avea să devină profesor în această artă ca și în aceea a desenului la Școala Centrală din Craiova[25]. La pagina 28 a acestui carnet apar alte exerciții de scriere îngrijită și frumoasă: „Literile Strămosheshti/Caligrafie/Caligrafie romanească/Mai bine să trăeshti." Pe penultima pagină a carnetului, ruptă pe jumătate, artistul a așternut, tot cu o cerneală neagră, echivalențele literelor din alfabetul latin și din cel chirilic, așezate unele sub altele (Fig. 4). Alături

[23] Muzeul Național de Artă al României, Cabinetul de Desene și Gravuri, inv. 32144/7549.

[24] „1. G. Balliano 1/2. M. Stouszo (?) 2/3. Benjamen 3/4. A. G[h]ika 4/5. E. Balliano 5/6. G. Latzesco 6/7. T. Balsche7/8. I. Solomon 8/9. C. Philipesco 9/10. S. Rosset 10/11. I. Golesco 11/12. Prence (sic). Ghika 12/13. Const. Ghika 13/14. Georg Codran/15. L. Bogdan/16. Paladi/17. Cîmpinan/18. Romulus/19. Traian/20. Cantacuzen".

[25] Paul Rezeanu, *Constantin Lecca*, 2005, p. 12–13.

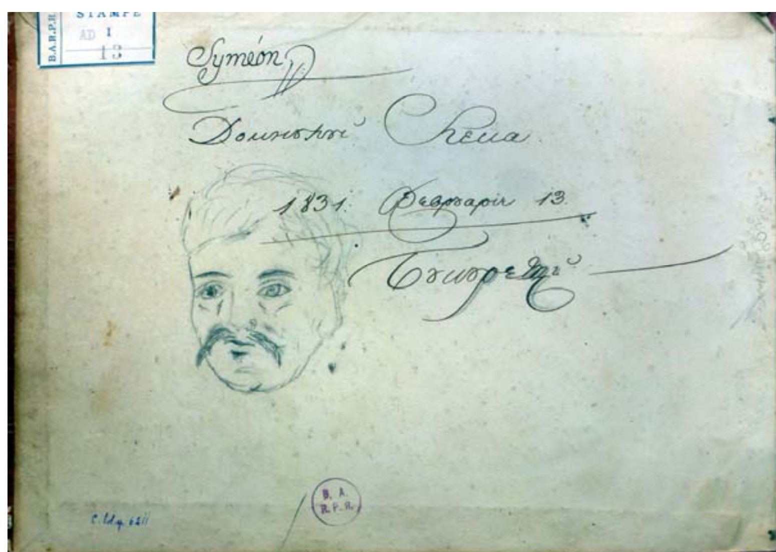

Fig. 2. Dedicație pe carnetul de schițe AD I 13.

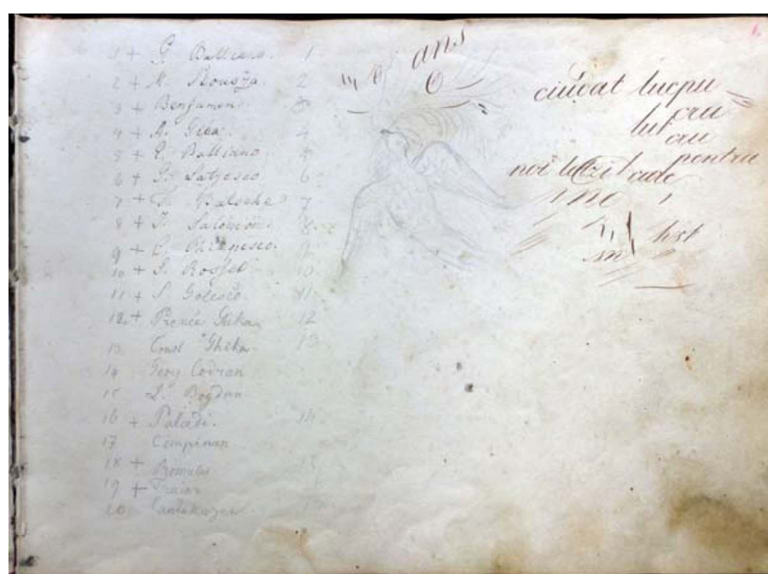

Fig. 3. Tabla de materii a carnetului de schițe AD I 13.

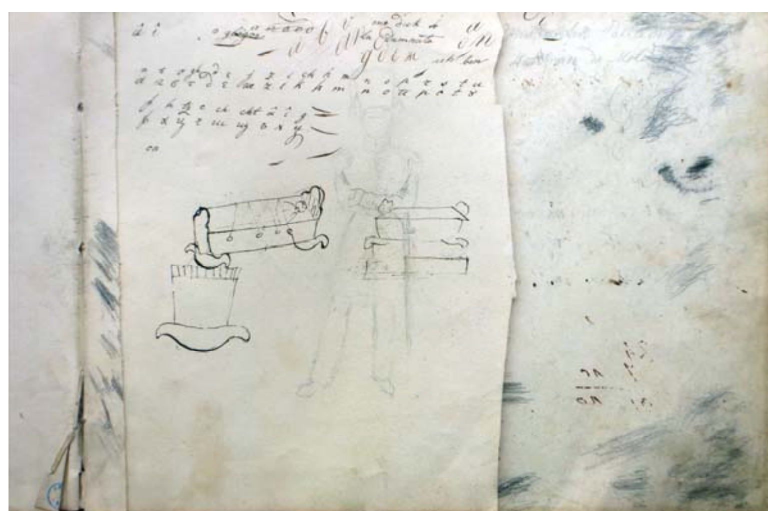

Fig. 4. Echivalențe de alfabet latin și chirilic.

Fig. 5. Portret de bărbat (Ştefan Golescu).

Fig. 6. Ştefan Golescu, ofiţer în Miliţia Ţării Româneşti, litografie.

este un alt crâmpei de text: „mă duc la Dumneata”. Tot acolo este o schiţă pentru un leagăn de copil ca şi când ar fi făcut un proiect pentru o asemenea piesă de mobilier având o vedere frontală, alta laterală şi o perspectivă cavalieră, figurând în interior şi eventualul beneficiar al leaganului, bine înfăşat. Şi tot pe acea pagină se distinge o schiţă în creion ce reprezintă un militar figură întreagă.

Pe prima pagină apare portretul bust al unui tânăr la modă, cu redingotă la două rânduri, închisă până la gât şi guler lat (Fig. 5). Poartă mustăcioară şi barbula iar părul îi este ondulat cu drotul şi pieptănat cu mare grijă. Dacă ar fi să dăm crezare tablei de materii, acesta ar putea fi Grigore Băleanu, plasat la nr.1 pe listă, dar trăsăturile acestuia sunt deja cunoscute dintr-o litografie iar chipul său se află trei pagini mai departe în carnet. În catalogul expoziţiei: *Portretul în secolul al XIX-lea românesc*, a fost identificat cu M. Soutzo[26]. Totuşi, comparând trăsăturile modelului din desen cu acelea ale lui Ştefan Golescu dintr-una din litografii, unde este reprezentat purtând uniformă de ofiţer inferior din Miliţia Ţării Româneşti, nu încape nici o îndoială că este vorba de unul şi acelaşi personaj (Fig. 6).

Pe pagina a doua urmează un portret de înalt prelat care binecuvântează (Fig. 7) – probabil Neofit de Râmnic, vicar în intervalul 1829–1833 – apoi acela al marelui cărturar moldovean şi cucernic mitropolit Veniamin Costache, având privirea îndreptată, sfredelitor, spre artistul ce-l portretiza (Fig. 8). Chipul acestui înţelept ierarh şi luminat umanist este reluat şi finisat la pagina 5, unde apare cu privirea îndreaptată spre stânga (Fig. 9), aşa cum avea să fie imortalizat şi în litografie (Fig. 10) În lista de la începutul carnetului, la nr. 3, este înscris, corect, numele ierarhului: Benjamen (adică Veniamin). Între cele două reprezentări ale mitropolitului Moldovei, la pagina 4, este creionat bustul Marelui Ban Grigore Băleanu, în straie orientale dar cu înalte decoraţii ruseşti şi otomane la gât şi pe piept (Fig. 11). Numai chipul şi câteva dintre decoraţii sunt finisate, costumul fiind lăsat, probabil, spre completare mai târziu, ceea ce nu s-a mai întâmplat. Aici, prin câteva linii fusese trasat latul guler de samur al giubelei boiereşti care, în litografie nu mai apare, aceasta fiind înlocuită cu un caftan uşor, lipsit de podoaba blănii. În stampa finală, înaltul demintar valah apare figurat până sub talie fiindu-i incluse şi mâinile, una sprijinită de latul brâu din şal de caşmir iar cealaltă lăsată pe lângă corp şi ţinând o coală de hârtie pe care este scris, în caractere latine, „Reglement” ceea ce făcea referire la importanta misiune ce o avusese banul la întocmirea Regulamentului Organic (Fig. 12).

[26] Cătălina Macovei (coordonator), *op. cit.*, p. 48.

Fig. 7. Mare ierarh (vicarul Neofit al Râmnicului).

Fig. 8. Mitropolitul Veniamin Costache.

Fig. 9. Mitropolitul Veniamin Costache.

Fig. 10. Mitropolitul Veniamin Costache, litografie.

Fig. 11. Marele Ban Grigore Băleanu.

Fig. 12. Marele Ban Grigore Băleanu, litografie.

După câte se pare, artistul a scris la început doar lista personalităţilor desenate – sau pe care avea de gând să le deseneze şi nu a mai apucat să o facă – nu şi a celorlalte schiţe din carnet. Aşadar, pe pagina 6 este desenată, foarte detailat, biserica metropolitană de la Curtea de Argeş (Fig. 42), ce avea să se regăsească într-o planşă mai mare, litografiată, însoţită de un text explicativ[27] (pe care unul dintre reputaţii monografişti ai artistului o consideră a fi tot un desen[28]). Următorul crochiu este acela al unui mic lăutar, ce-şi ţine scripca şi

[27] B.A.R., Cabinetul de Stampe GR 19 I, cota 4051.
[28] Paul Rezeanu, *Constantin Lecca*, 2005, p. 104.

arcușul pregătite spre a interpreta o melodie. Este înveșmânat într-un anteriu lung și larg de sub care se văd piciorușele pirpirii iar pe cap are o șapcă rusească al cărei cozoroc este plasat spre tâmplă (Fig. 13).

Fig. 13. Micul scripcar.

La pagina 8 a fost desenat portretul unui ofițer superior (Fig. 14). Legenda este clară: colonel, fără a fi specificat numele. Dacă am urmări lista de la începutul carnetului, la nr. 4 este înscris numele lui Alexandru Ghica, primul domnitor regulamentar al Țării Românești din intervalul 1834–1842, iar la nr. 13 Constantin Ghica, fratele mai mic al acestuia. Comparând trăsăturile modelului din desen cu acelea din suita de litografii unde este reprezentat figură întreagă – singurul din întreaga serie care apare astfel dată fiind poziția sa înaltă de general inspector al Miliției Valahe (Fig. 15) – ca și cu o altă stampă din perioada când era deja domnitor sub numele de Alexandru al II-lea (Fig. 16), sunt evidente mari asemănări fizionomice specifice bărbaților din familia Ghica. Ei erau singurii militari din acea vreme care, pe lângă mustăcioara în furculiță, aveau și niște barbete care acopereau integral obrajii și coborau până la marginea maxilarului, înconjurând, elegant, bărbia – model ce domnitorul îl va purta întreaga viață, chiar și atunci când a deținut funcția de caimacam, în 1856–1858 și această podoabă capilară ieșise din modă. Ce-i drept, în desen este îmbrăcat în uniformă de colonel de cavalerie, cu broderii de fir pe jumătate din guler și epoleți cu franjuri pe umeri iar pieptul e străbătut în diagonală de ledunca de care era aninată cartușiera; la umărul drept are ciucurii cu care se termina șnurul ce se fixa de ceacou, spre a nu fi pierdut în timpul șarjei. Acoperământul de cap – ceacoul sau „chivăra” cum era numită în descrierea făcută uniformei în *Regulamentul Organic*[29] – este decorat în față cu pajura valahă, din alamă, o egretă prinsă în partea stângă și o flamă cu ciucure de fir pe partea dimpotrivă. Modelul îl ține cu mâna dreaptă, aparent sprijinit pe genunchi. La gât are prins ordinul Sf. Ana în grad de comandor pe care, în afara lui Constantin Paladi, generalul inspector al Moldovei şi de fratele Constantin, nici unul dintre ceilalți ofițeri superiori nu-l deținea. În acea vreme, Constantin Ghica era inspectorul cavaleriei Miliției valahe, îndrituit deci să poarte uniforma specifică. Aşa că desenul îl reprezintă, cel mai probabil, pe el.

[29] *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, p. 150.

Fig. 14. Colonel (Constantin Ghica).

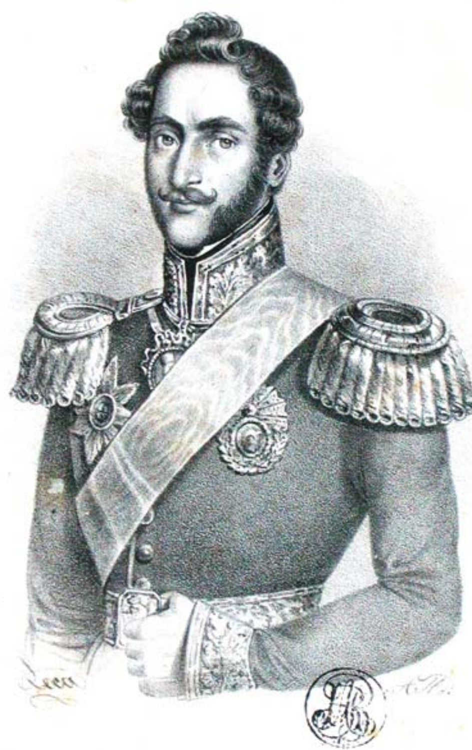

Fig. 16. Alexandru al II-lea, litografie.

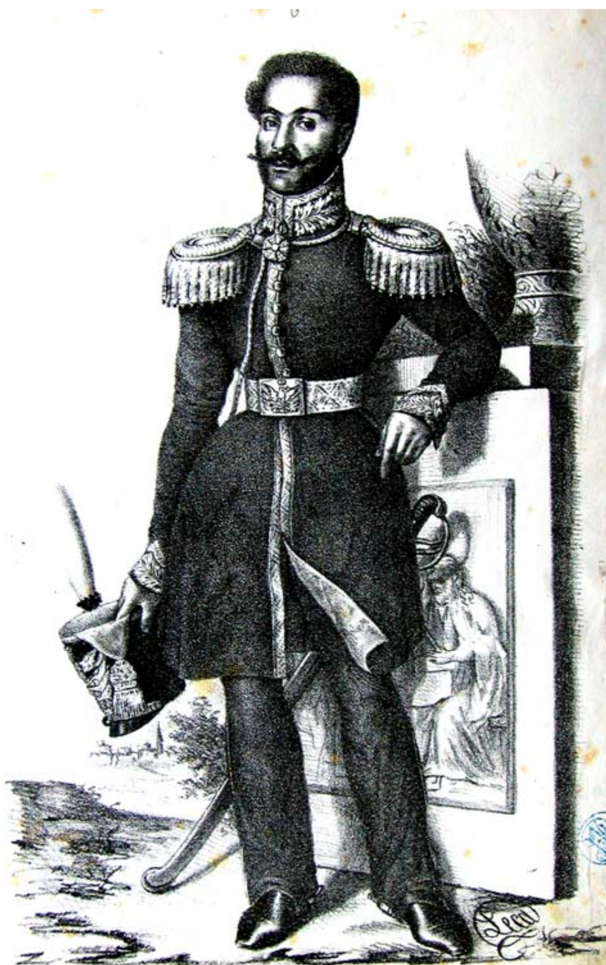

Fig. 15. Alexandru Dimitrie Ghica, General Inspector al Miliției Țării Românești, litografie.

Fig. 17. Ioan Solomon, colonel al Regimentului nr. 3 Românesc.

În catalogul expoziției deja amintite personajul de la această pagină s-a presupus a fi colonelul Ioan Solomon[30], deși nici fizionomia, nici detaliile de uniformă și decorațiile nu corespund cu figura păstrată în litografie unde modelul este surprins într-o poză trufașă, cu o mână în șold și ceacoul pe cap, înclinat pe-o sprânceană (Fig. 17). Acest chip hotărât, ambițios, plin de abnegație, nu se regăsește în nici unul dintre desenele din carnet. Este uimitor că tocmai Solomon lipsește, deși în listă apare trecut la numărul 8. Bazându-se, probabil, pe acea tablă de materii, cercetătorii care au elaborat fișele catalogului au luat de bună acea înșiruire de nume și l-au asimilat pe Ghica lui Solomon, fără a confrunta trăsăturile specifice ale fiecăruia. În desen apare un colonel de cavalerie în vreme ce Solomon era comandantul Regimentului nr. 3 Infanterie și, prin specialitatea sa, nu avea în dotare cartușieră și leduncă. Apoi, el avea obrazul complet ras iar mustața era mai lungă și dreaptă, nu cu vârfurile în sus ca la Ghiculeşti. De altfel, ca boier de rangul al treilea nici nu ar fi avut dreptul să poarte barbă în vreme ce Ghiculeştii, făcând parte din protipendadă, dintre boierii veliți, își puteau lăsa barba să crească – iar când au accedat la noua modă europeană și au trebuit să-și radă barba de filiație fanariotă au păstrat doar barbetele.

Urmându-și vocația militară încă din tinerețe, Solomon trecuse prin mai multe faze și sub mai multe oblăduiri în cariera armelor, de la pandur sub comanda propriului frate, Barbu, în 1806, luptând alături de ruși contra turcilor, la căpitan de poteră în Districtul Dolj în 1813, polcovnic de Cerneți în 1815, Cârc Serdar peste 5 județe în 1816, apoi Mare Clucer de Arie, rang de mică boierie pe care i-l acordase Alexandru Suțu, ce-l trimisese să oprească răspândirea răzmeriței lui Tudor din Vladimiri căruia până la urmă i se alătură, apoi din nou comandir de panduri în oastea imperială rusă în războiul din 1828–29, când este răsplătit cu gradul de maior și mai multe decorații până să intre în rândurile Miliției Pământene și să organizeze primele trei polcuri (regimente) de infanterie valahă, el conducându-l pe cel de-al treilea timp de 22 de ani[31]. În

[30] Cătălina Macovei (coordonator), *op. cit*, p. 49, 71, cat. 58.

[31] General de divizie Ion Anastasiu, *Polcovnicul Ion Solomon*, Editura Asociației scriitorilor și autorilor militari români, București, 1942, p. 6–11.

ultima decadă a lunii iulie a anului 1830, presa anunța numele comandanților unităților din Țara Românească între care figura Solomon ca unul dintre ofițerii cei mai importanți ai țării[32] (Anexa 3). Față de toți ceilalți proaspeți camarazi din oștirea română născândă, el era chiar unul dintre comandanții cu reală experiență de viață cazonă și de front. În memoriile sale, colonelul Grigore Lăcusteanu menționa momentul la care fusese martor când Solomon se întâlnise cu niște generali ruși iar el purta încă straiele anterioarei epoci: „(...) Era îmbrăcat arnăuțește, cu șalvari, cepchen, legat la cap turcește și cu pistoale la brâu"[33]. Însuși aprigul oștean oltean – de care se leagă o tristă amintire din vremea Revoluției de la 1848 când, pe data de 19 iunie, de conivență cu reacțiunea și executând ordinul superiorului său, colonelul Ioan Odobescu, care era șeful oștirii la acea vreme, a arestat guvernul provizoriu[34] – și-a dictat biografia în care a evidențiat faptul că el jucase un rol însemnat în perioada renașterii oștirii: „La 1830, chemat fiind la București de generalul Khisiliov și de boierii țării și au zis că au hotărât pentru țara românească să facă oștire regulată și eu cum voi putea, prin a mea mijlocire, să înduplec din tinerii panduri să intre în această slujbă, între care, barem cel puțin o mie de inși, și pe mine mă va face comandir de polc. Eu pe loc am primit această slujbă și i-am făgăduit că voi strânge câți voi putea *și cel dintâi am îmbrăcat mondirul de militar în țara românească*"[35] (subl. n. A.S.I.).

La finele lunii aprilie a anului 1830, Solomon era comandantul trupelor trimise în Oltenia – sau „Țara Rumânească cea mică", așa cum era numită în acea vreme. Presa anunța dislocarea acestui contingent minuscul și dădea lista tinerilor ofițeri de sub ordinele vajnicului polcovnic ce socotiseră potrivit să adreseze un discurs emfatic generalului rus Staroff ce-i instruise, spre a-și arăta recunoștința față de el și de țarul ce dispusese organizarea acestei mici armate[36]. De obsevat că, între aceștia se aflau mulți dintre revoluționarii de peste 18 ani, de la 1848, precum Tell, Pleșoianu și Brătianu (Anexa 4).

Calitățile de comandant și educator ale colonelului Solomon erau apreciate atât de superiori cât și de subalterni. După 15 ani de la fondarea Miliției, niște tineri ofițeri din Regimentul nr. 3 Infanterie al cărui comandant era i-au oferit, de Sf. Ion, ziua sa onomastică, un portret pe care l-au însoțit de o măgulitoare misivă de mulțumire pentru felul în care s-a alăturat oștirii și s-a ocupat de formarea lor ca militari[37].

După portretul lui Ghica urmează trei pagini albe și apoi este desenat chipul nobil, ușor arogant, al lui Constantin Paladi, generalul inspector al Miliției Moldovei (Fig. 18). Acesta este finisat în cele mai mici detalii și apare aproape identic în litografie – doar că în aceasta din urmă la gât îi este prins Ordinul Sf. Ana iar la brâu se distinge mânerul sabiei (Fig. 19). Intrarea marelui boier în oștire fusese considerat un eveniment deosebit de important pe care presa îl saluta cu mult entuziasm: „Duminică la 14 acestia [septembrie 1830] D. Hatmanul Constantin Paladi, Generalul Inspector și Șeful oastei pământești, răzând barba și dezbrăcând costumul asiatic, s-au îmbrăcat în uniforma militărească națională ca și toți ofițerii i soldații de supt căpitenica sa comandă ce poartă cocarda și steagul național dicoloric albastru și roșu închis (...)"[38].

La pagina 13 a fost desenat colonelul Teodor Balș, alintat Toderiță, viitorul hatman al Moldovei (Fig. 20). Poza din carnet este diferită de aceea din litografie: în prima, tânărul polcovnic își ține chivăra în mâna stângă în vreme ce, în cea din urmă, are brațele încrucișate pe piept și-și sprijină cotul pe acoperământul de cap (Fig. 21). Urmează încă două pagini goale după care apare chipul dolofan al căpitanului Constantin Filipescu, șeful statului major al Miliției valahe (Fig. 22). Și în cazul său diferă poza din desen, cu toracele ușor întors spre stânga, și cea din stampă, cu toracele frontal și obrazul ușor întoarsă spre stânga (Fig. 23). Broderiile de la guler sunt mai simple decât acelea ale ofițerilor superiori iar epoleții nu au franjuri.

---

[32] *Albina Românească*, nr. 55/20 Iulie 1830, p. 233.

[33] *Amintirile Colonelului Lăcusteanu*, publicate și adnotate de Radu Crutzescu, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1935, p. 51.

[34] Acad. Dan Berindei (coordonator), *Istoria românilor. Constituirea României moderne (1821–1878)*, vol. VII, tom I, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2015, p. 296; Dinu C. Giurescu (coordonator), *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 176.

[35] *Biografia polcovnicului Ioan Solomon*, istorisită de sine însuși și scrisă de P. Georgescu, Tipografia Filip Lazăr, Craiova, 1891, p. 45.

[36] *Curierul Rumânesc*, nr. 12/24 aprilie 1830, p. 45; preluat și în „Albina Românească", nr. 33/4 maiu 1830, p. 137–138.

[37] *Curierul Rumânesc*, nr. 9/29 ianuarie 1845: „Domnule Polcovnice!/De când s-au înălțat steagurile regenerației Patriei noastre și subt dânsele chiema junimea română spre o viață militară, Domnia ta ai fost unul dintre cei dintâi carele încă de mai nainte deprins cu disciplina ostășească și înfruntând primejdiile și moartea în câmpul slujbei, ai venit a da o pildă de slujbă adevărată către Stăpânire și către Patrie și după disciplina și esactitatea Domniei Tale ai format o junime care de atâția ani, și unii de la însăși înformarea oștirii, a cunoscut în Domnia Ta un șef cu adevărat soldat, un voitor de bine, un povățuitor pe drumul datoriei și chiar un părinte. Niște asemenea însușiri lăudate, domnule Polcovnice, încălzesc inima de recunoștință a ofițerilor ce slujind subt Domnia Ta, i-ai învățat a te iubi și a te respecta (...)".

[38] *Albina Românească*, nr. 72/18 septembrie 1830, p. 307; vezi și George Ioan Lahovari, *op. cit.*, p. 22, care dă citatul trunchiat.

Fig. 18. Constantin Paladi,
General Inspector al Miliției Moldovei.

Fig. 19. Constantin Paladi, General Oștirii Moldovei, litografie.

Fig. 20. Teodor Balș.

Fig. 21. Teodor Balș, colonel și aghiotant comandant
al Stabului General, litografie.

Fig. 22. Căpitan (Constantin Filipescu).

Fig. 23. Constantin Filipescu,
aghiotant comandant al Stabului General, litografie.

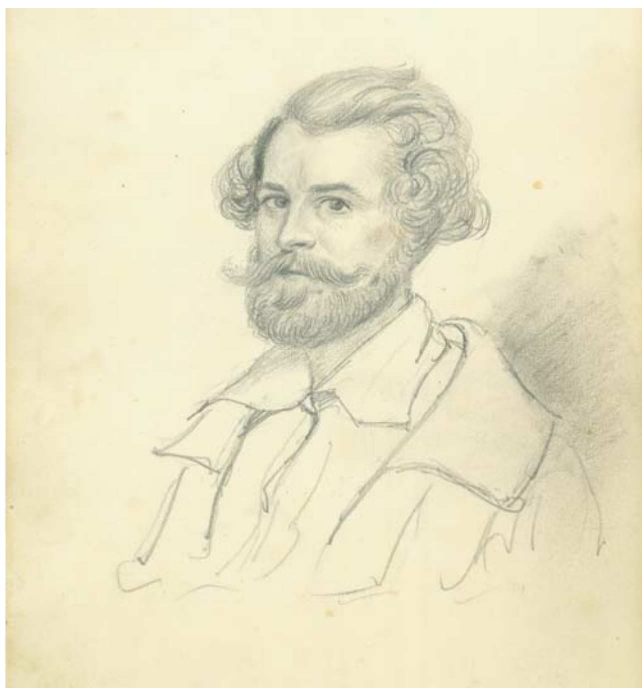

Fig. 24. Portret de bărbat.

La pagina 17 este portretul bust al unui civil cu barbă, mustăți mari și păr bogat. Poartă un guler larg, răsfrânt, fără legătură de gât, și pe deasupra are o haină tot cu un guler larg (Fig. 24). În catalogul expoziției deja amintite, personajul este identificat cu principele Dimitrie Ghica[39] deși, socotindu-i anul nașterii 1816, este greu de crezut că un tânăr de doar 15 ani – cât ar fi avut la 1831 când i-a fost desenat portretul – ar fi putut avea așa o barbă respectabile și o alură atât de romantică.

[39] Cătălina Macovei (coordonator), *op. cit*., p. 49, cat. 62.

Pe următoarea pagină este creionat chipul unui ofițer inferior rus (Fig. 25). Așezat pe un scaun, își ține o mână în șold iar pe cealaltă o sprijină pe ceacoul sprijinit pe genunchi. Trupul îi este strâns în mondirul ce-i face o talie de viespe. În afara trăsăturilor chipului, bine valorate, uniforma și detaliile ei sunt abia trasate. Pe epolet se vede numărul 18 care desemnează regimentui din care provenea.

Chipul colonelului Emanoil Băleanu, comandantul Regimentului 1 Infanterie este desenat pe următoarea filă (fig. 26). Legenda este scrisă de artist sub schiță: colonel. Și în acest caz există diferențe între desen și stampă. Impostarea este asemănătoare portretului căpitanului Filipescu din paginile anterioare: toracele este orientat spre dreapta în schiță iar mâinile nu sunt incluse în compoziție în vreme ce în stampă trunchiul este spre dreapta iar tânărul polcovnic are mâna strecurată la piept, sub nasturii mondirului descheiat. Ceacoul cu egretă este așezat în spate, pe o masă (Fig. 27).

La pagina 22 a fost desenat, cam stângaci, un amoraș cu arcul încrodat (Fig. 28), iar pe contrapagină este un alt amoraș cu capul ridicat.

Un alt ofițer inferior rus, cu obrazul ras, fără mustață, ținând mâinile încrucișate pe piept și privind, sfredelitor, spre exterior, a fost desenat la pagina 23 (Fig. 29). Este îmbrăcat într-un surtuc la două rânduri iar pe epolet poartă numărul 17 al regimentului său. În perioada organizării Miliției Pământene a Valahiei, Prezidentul Plenipotent Kiseleff stabilise numărul batalioanelor de infanterie și escadroanelor de cavalerie românești pe care le așezase sub ordinele generalului maior Staroff ce avea sarcina de a le deprinde cu disciplina și regulamentele militare prin ofițerii instructori care proveneau din Regimentul 17[40] (Anexa 5). Astfel, ofițerul rus portretizat de Lecca era unul dintre instructorii proaspăr-înfințatei oștiri locale.

Următorul portret militar este acela al unui maior român tot cu surtuc de mică ținută și care stă cu brațele încrucișate (Fig. 30). Legenda artistului menționează gradul modelului. În catalog, personajul este ideintificat cu omul politic și promotorul Societății Filarmonice, Ion Câmpineanu[41].

La pagina 25 este schițată o aprigă scenă de luptă între călăreți români și otomani – poate un proiect pentru vreo lucrare inspirată de istoria națională (Fig. 31).

Urmează portretul omului politic moldovean Scarlat Rosetti, înveșmântat în straie de modă orientală, cu un cepchen cu pieptul plin de găitane printre care se disting două decorații rusești, Ordinul Sf. Ana și medalia campaniei ruso-otomane din 1828 (Fig. 32). Desenul a fost preluat fără modificări în stampa finală. Un alt tip de ofițer rus, de data aceasta un colonel cu trăsături foarte fine, o alură elegantă și visătoare, este desenat pe pagina 27 (Fig. 33). Pe placa epoletului său se vede cifra 1. Nici unul dintre portretele de militari ruși nu a fost inclus în suita de litografii cunoscute. Urmează o pagină cu exerciții de caligrafie despre care s-a vorbit deja mai sus, după care este schița marelui logofăt moldovean Gheorghe Catargiu, unul dintre boierii filoruși reacționari și opozanți declarați ai domnitorilor regulamentari ca și ai Unirii de mai târziu (Fig. 34). Modelul are un torace voluminos învăluit în giubeaua îmblănită pe al cărei rever se află plăcile unor înalte decorații cu care fusese răsplătit de împăratul tuturor Rusiilor pentru serviciile sale. Artistul a simțit nevoia să copieze, la dimensiunea originală, textul din centrul uneia dintre decorații, ce fusese emisă pentru a marca o victorie rusească: „Oceakovul a fost luat la 6 decembrie 1788”. Boierul velit are o barbă lată, pe cap poartă gugiumanul potrivit funcției sale înalte iar din ochii leneși aruncă o privire suspicioasă și disprețuitoare. Stampa reproduce fără modificări desenul.

La pagina 35 era portretul unui alt boier velit, cu barbă lată și capul învăluit în cealma din șal scump (Fig. 35). În catalogul expoziției de portret din secolul al XIX-lea, se presupune că modelul ar fi un membru al familiei Ghica[42] deși el seamănă lui Constantin Canacuzino, caimacamul de la 1848[43], acela despre care relata pictorul Barabás Miklós că s-a aflat în casa lui când și-a sacrificat barba cea frumoasă și a luat „costumul democrației” iar prietenii săi, simțindu-se mai în largul lor a sta turcește și nu pe scaunele europene, se așezaseră pe jos, lângă ele, tăvălind cozile fracului prin praful de pe podele[44].

---

[40] *Curierul Rumânesc*, nr. 10/17 aprilie 1830, p. 7.

[41] Cătălina Macovei (coordonator), *op. cit.*, p. 50, 72, cat. 66.

[42] *Ibidem*, p. 50, 73, cat. 70.

[43] Mihai Dim. Sturdza (coordonator și coautor), *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească*, București, 2014, vol. III, p. 245–248.

[44] Andrei Veress, *Pictorul Barabas și românii (cu însemnările sale din 1833 despre viața bucureșteană*), în *Academia Română. Memoriile Secțiunii Literare*, seria III, tom IV, Memoria 8, București, 1930, p. 24–25.

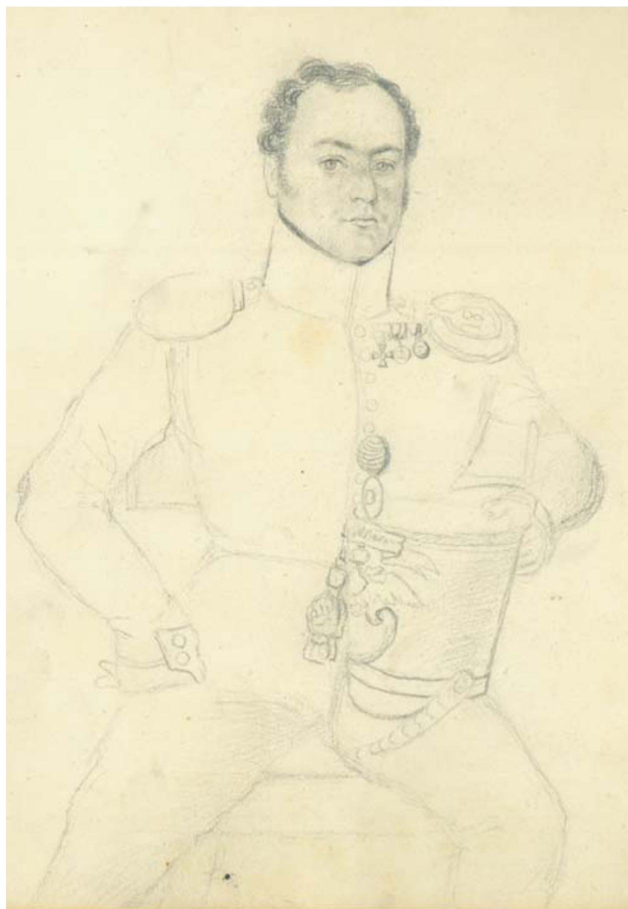

Fig. 25. Ofițer inferior rus din Regimentul nr. 18.

Fig. 26. Colonel (Emanoil Băleanu).

Fig. 27. Emanoil Băleanu, șeful brigadei și colonelul Regimentului I al României, litografie.

Fig. 28. Amor.

Portretul acestuia, considerat a fi opera unui autor anonim, s-a aflat până în primăvara anului 2015 în expunerea Muzelui Național de Artă al României, în Galeria de Artă Națională[45]. Marele agă muntean este reprezentat până la mijloc, ținând în mâna dreaptă un șirag de mătănii și îmbrăcat într-un halat ușor, de vară, de culoare roșie aprins, de sub care se vede fermeneaua cu multe ceaprazuri lucitoare și mari nasturi din fir auriu, brâul din șal de cașmir în care are înfipt un hanger cu mâner bătut în nestemate iar la gât poartă înodat ordinul Sf. Ana. Capul înfășurat într-un luxos tarabolos din șal prețios și împodobit de o frumoasă barbă neagră – ce, așa cum deja am precizat, avea să cadă sub briciul bărbierului spre a-i asigura boierului o carieră potrivită în administrația regulamentară – este ușor întors spre stânga la fel ca în schița din caietul lui Lecca, unde detaliile de costum, exceptând turbanul specific și decorația, sunt lăsate nefinisate, ca și în cazul altor lucrări ce urmau a fi dezvoltate în altă tehnică. În desen apare mai evident, prins pe piept, ordinul rusesc Sf. Ana, care în pictura în ulei se pierde printre găitane, fiind parțial obturat de marginea halatului. Nu mai încape nicio îndoială asupra paternității. Suntem, așadar, în măsură nu numai să rectifică o identitate eronat atribuită ci și să atribuim lui Lecca acest portret de mare valoare cromatică și admirabilă investigare psihologică. Lucrarea a fost reprodusă, ca rod al penelului unui anonim și fără precizarea numelui modelului, în volumul *Pictura românească în imagini*[46]. De altfel, dacă ar fi să ne luăm după indiciile autorului, într-o listă cu nume abreviate, despre care se va vorbi mai jos, apare trecut și numele acestuia.

Între atâtea chipuri de bărbați, apariția unuia de femeie este o ciudățenie în acest carnet: la pagina 36 este reprezentată o doamnă din înalta societate înveșmânată într-o roche cu mâneci *à gigot* ce-i lasă umerii și gâtul dezgolit spre a atrage atenția asupra colierului de perle, cu trei șiraguri și a cerceilor lungi. Coafura este foarte elaborată și se vede că doamna se dichisise înainte de a se așeza în poză (Fig. 36).

[45] Muzeul Național de Artă al României, ulei pe pânză, 84 × 67,5 cm, nesemnat, nedatat, inv. 1541.

[46] Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Marin Mihalache, *Pictura românească în imagini*, București, 1970, p. 108.

Fig. 29. Ofițer inferior rus din Regimentul nr. 17.

Fig. 30. Maior (Ion Câmpineanu?).

Fig. 31. Scenă de luptă.

Fig. 32. Scarlat Roset.

Fig. 33. Ofițer superior rus din Regimentul nr. 1.

Ultima pagină cu desene pe ambele părți este cea numerotată 38. Pe avers se află portretul compozițional al colonelului Gheorghe Lățescu, șef al cavalerie moldovenești. Acesta are o poziție complexă, pluriaxială, cu o mână în șold și cealaltă întinsă în lateral și sprijinită pe garda sabiei (Fig. 37). Ceacoul îl are bine înfipt pe cap și prins cu șnurul de siguranță rulat în jurul gulerului. Imaginea din litografie este redusă iar personajul nu se mai dezvoltă pe un spațiu la fel de larg ca în schiță: toracele este rotit spre a fi văzut în trei sferturi, mâna dreaptă rămâne în șold dar unghiul ei este schimbat și suportă un racursi în vreme ce mâna stângă este scoasă din cadru imediat sub cot. Sabia nu mai este la distanță de trup ci aninată la șoldul colonelului (Fig. 38) Pe revers este portretul până la mijloc al unui bărbat cu mustață și haină cu brandemburguri, bogat ornamentată, închisă cu niște nasturi foarte mari, bombați și cu un model radial pe suprafața lor (Fig. 39). Detaliile nu au fost duse până la capăt. Nici acest portret nu a fost litografiat.

Pagina finală este jumătate tăiată. Pe două rânduri, pe avers, sunt scrise, așa cum deja s-a precizat mai sus, echivalențele caracterelor cirilice și latine, alături de schița unui leagăn de copil și a siluetei unui militar în picioare. Pe revers sunt notate, în franceză, rangurile câtorva dintre cei desenați. Se pare că numele personajelor au fost scrise în partea stângă a paginii, aceea care lipsește, rămânând doar gradul și principatul căruia îi aparțin: „Géneral des troupes Moldaves/commandant la cavalerie Moldave/Commandant l'Infanterie Moldave/Chef d'état Major des troupes Moldaves/Géneral Inspecteur des troupes Valaques/Baliano Colonel du 1er Regiment d'Infanterie/Colonel du 2e Re: d'Infanterie/Colonel du 3m R: d'Infanterie". Sub acestea se află semnătura artistului așa cum avea să o aștearnă pe stampe prelungind codița de la „a" cu care înconjoară întregul nume.

Pe coperta interioară, pe o coloană este scrisă, cu cerneală neagră, o altă listă de nume, dar de data aceasta într-o abreviere sui-generis. Unele sunt ușor de identificat precum Bln – Băleanu, Npht – Neofit, Gk – Ghika, Slmn – Solomon, Glsk sau Golsk – Golescu, Plschn – Pleșoianu, Philip – Filipescu, Krpnish – Cărpenișanu, Kntkzn – Cantacuzino, altele însă nu pot fi decodificate (Fig. 40).

La suita de portrete militare mai trebuie alăturat și comentat unul ce nu se află imortalizat în carnetul de față dar numele beneficiarului apare pe lista finală: este vorba de praporgicul Ioan Cărpenișanu[47] (Fig. 41).

[47] BAR, Cabinetul de Stampe, inv. 14659.

Fig. 34. Marele Logofăt Gheorghe Catargiu.

Fig. 35. Marele Agă Constantin Cantacuzion.

Fig. 36. Portret de femeie.

Tânărul de doar 16 ani intrase în Miliție, la cavalerie, și fusese desenat de Lecca înaintea tuturor celorlalți, portretul oferind informații prețioase pentru studiul uniformei. Indiciu pentru datare sunt torsadele de fir ce le are pe umeri. Acestea fuseseră instituite ca însemn de grad în primul an al existenței oștirii pământene. Deoarece ofițerii români se simțeau ignorați și disprețuiți de egalii lor din armata imperială care nu le arătau respectul cuvenit rangului, au portestat pe lângă Prezidentul Plenipotent al Țării Românești și Moldovei, generalul conte Pavel Dmitrievici Kiseleff. Sensibil la doleanțele românilor și mai ales ale militarilor locali – pentru care avea o reală slăbiciune adesea inspectând trupele moldo-valahe spre a se convinge de progresul ce-l făceau și lăudând pe comandanți[48] – acesta semnează Înalta Poruncă de Zi, nr. 25 din 22 august 1831, prin care tuturor ofițerilor le erau conferiți epoleți după modelul celor rusești, cu franjuri pentru gradele superioare și fără pentru cele inferioare[49]. Pentru cei care îmbrățișaseră cariera armelor, evenimentul era memorabil, astfel că mai mulți ofițeri l-au consemnat în amintirile lor. Polcovnicul Lăcusteanu își amintea: „Anul 1831 August, mari manevre pe câmpiile dimprejurul Bucureștilor. (...) După săvârșirea manevrelor, generalul Chiselev (sic) mulțumind oștirei, au citit oștirei un ucaz împărătesc prin care Rusia recunoștea rangurile militare române, *acordându-le și dreptul de a purta epoleturi și eșarfuri rusești* (căci pînă atunci purtam pe umăr niște cozonaci de fir împletiți și în loc de eșarfuri cordoane de piele cu cataramă, deosebindu-se rangurile prin cusături de fir a cordoanelor și poleitura cataramelor)”[50] (subl. n. A.S.I.). La rândul său, maiorul Dimitrie Pappasoglu consemnează acest moment în cronologia vieții sale ca pe unul de mare importanță al anului 1831, alături de avansare de care beneficiase și de molima ce bântuise țara: „Sositu din Craiova cu marșu forsatu cu totu regimentulu I-iu, pentru străjuirea capitalei București de marea epidemie a Cholerei, și după 4 luni în urma marei inspecțiuni făcută de generalul conte Kisseleff, președintele Principatelor, [Pappasoglu] s-a înălțatu în gradulu de sub-locotenentu (praporgicu) *cându s-a datu în oștirea Română epolette ca la Ruși*, și aceasta în urma încetării terribilii epidemie a Cholerii”[51] (subl. n. A.S.I.). Ioan Cărpenișanu apare în desenul lui Lecca impostat frontal, până la mijloc, într-o poză ce va fi

---

[48] N. Kretzulescu, *op. cit.*, p. 441.

[49] D. Pappasoglu, *Cronica Regimentului de Infanterie nr. II al Oastei Române*, Tipografia Dacia, Bucuresci, 1874, p. 9; Horia Vladimir Șerbănescu, *Uniformele și echipamentul miliției pământene a Țării Românești 1830–1843*, în *Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară*, nr. 13/1980, p. 329–330.

[50] *Amintirile Colonelului Lăcusteanu*, p. 61.

[51] *Viața Majorului D. Pappasoglu*, București, [1866], p. 1.

folosită pentru aproape toți ceilalți ofițeri ai proaspăt-înfințatei Miliții pe care-i va desena în anul următor. Tânărul imberb, încă un adolescent, stă mândru, țeapăn chiar, ținându-și ceacoul în mâna dreaptă[52]. Chipul diafan, aproape feminin, este foarte delicat modelat de artist în tonalități transparente de gri.

Fig. 37. Gheorghe Lățescu.

Fig. 38. Gheorghe Lățescu, colonel și comandant cavaleriei Moldovei, litografie.

[52] Flaminiu Mîrțu, *op. cit.*, p. 336; Cătălina Macovei (coordonator), *op. cit.*, p. 48, 69, cat. 48.

Fig. 39. Portret de bărbat.

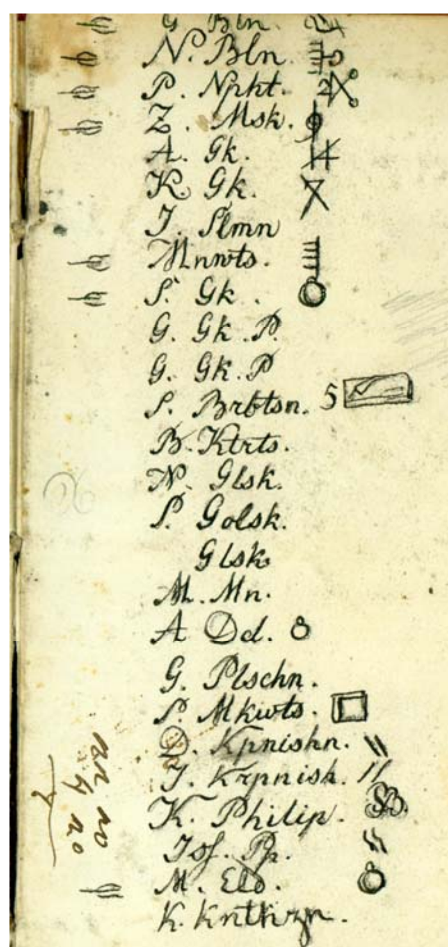

Fig. 40. Lista cu abrevieri de nume.

Fig. 41. Ioan Cărpenișanu.

Prin acest caiet de schițe al lui Constantin Lecca, portretele uitate ale capilor Miliției Pământene își capătă locul cuvenit în panteonul oștirii naționale dând în același timp măsura talentului de desenator și fin psiholog al autorului.

ANEXE

Anexa 1

„S-a dat poruncă Comitetului Miliții pământenești ca toți ofițerii la 15 de Maiu să fie gata să plece peste Olt la posturile sale, din preună și cu toți câți au intrat în slujbă în treapta de Cadeți și unter-ofițiri. *Joi la 12 s-au văzut cea din tâiu uniformă Rumînească care au îmbrăcat-o toți ofițerii*. Ulițele, casele și locurile era încântate de bucurie unde în această zi vestitoare de multă fericire sună tânăra sabie Rumânească. Pasurile cele trufașe [ale] acestor tineri pretutindenea era și sânt urmate de căutările pline de lacrămi și bine cuvântătoare. În această zi vrednică de ținere de minte, tot Statul Major Rumânesc dinpreună cu toată ofițerimea au avut un dejun la un loc; îmbrățișându-se cu urări de mulțumire către Împăratul Protector, pentru fericirea Patriei, binecuvântând pe Prezidentul [General conte Pavel Kiseleff] și pe Instructorii lor, Ex[celența] S[a] Generalul Starov, Colonelul Ment și subt-colonelul Odobescul al căror nume va rămâne nepters în inimile tinerimei” (subl. n. A.S.I.).

„Curierul Rumânesc”, nr. 27/15 Iunie 1830, p. 105.

Anexa 2

„Mare mişcare și bucurie au pricinuit în toată capitala noastră uniforma Rumânească și organizația oştirei ce se găteşte: tot Rumânul pare că-și vede nația sa renăscându-se din însuşi înfruntata moleşire şi degenerație în care o adusese intrigile streine; și se strămută de plăcere, sare, se-mbrățișază cu alt frate al său

cu care vorbește, lăcrămează, râde, nu știe se face. La o acest fel de simțitoare scenă m-am aflat martur: Boerii patrioți plini de bucurie îndemnează pe fii lor și-i închină în slujba țării. D. Marele Logofăt I. Văcărescu și cu acest prilej își arătă simtimenturile ce hrănește pentru draga sa Patrie: cu covârșire este strămutarea sa în care toată lumea îl vede înflăcărat și mistuit de un foc sfânt ce numai torța patriotismului îl aprinde în inimile cele nobile și verva sa cea poetică de o dată cu ivirea uniformei rumânești într-o clipă, fără cugetare, dintr-o inimă arzândă, dintr-un condei tremurând, a produs următorul marș în care de o dată se vede și patriotismul său și recunoștința către protectoarea noastră Rusie. Acest fel de beții cerești scot din cele mai ascunse din inimile oamenilor și într-un minut îi arată în adevăr cine sînt. Talentul său poetic se vede în felul poezii, numere cine va în aceste versuri să vază câți R sînt și va cunoaște câtă asemănare au cu sunetul tobei cei învierșunătoare.

I

Slavă strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă,
La rând Rumânilor eșiți
Megeți pe cale dreaptă.
La rând Rumânilor eșiți
Megeți pe cale dreaptă.
Slavă strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă.

II

În sbor vulturul protector
Ca puii săi vă poartă.
Supus la bunu-nvățător
Nu vă temeți de soartă.
La rând Rumânilor eșiți
Megeți pe cale dreaptă.
Slavă strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă.

III

Cum de curând vă înălțați
Europa vă privește,
Și dafinul ce voi luați,
Nu se mai veștejește.
La rând Rumânilor ș c l

IV

Uniți în dragoste aveți
Voi orice biruință
S-ori ce vrăjmaș o să-l vedeți
Pe loc în neființă.
La rând Rumânilor ș c l

V

Nădejdea voastră către cer
Țineți întemeiată
Ș-atunci Rumânii cum nu pier
Tatăl de sus v-arată.
La rând Rumânilor ș c l

VI

Slavă strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă,
La rând Rumânilor eșiți
Megeți pe cale dreaptă.
La rând Rumânilor ș c l”.

Curierul Rumânesc, nr. 28/19 iunie 1830, p. 109.

Anexa 3

„Numele boerilor și ale altora ce au intrat în slujbele Miliției Pământești și ce datorie au a împlini:

D. Alexandru Dimitrie Ghica Mare Spătar, Șeful Miliței Pământești

Statul să Major

D. Ioan Cîmpeanu, adiotant comandant
D. Costan. Filipescul, adiotant comand.
D. Ioan Voinescu 1, adiotant de secsie
D. Ioan Voinescu a 2, adiotant de secsie
D. Nicolaie Golescu, adiot. al D. Spăt.

Miliția

D. Manoil Băleanu comandir de al 2-le polc și comandir de brigadă
D. Costan. Ghica inspector al cavaleriei carele au fost Caimacam de Craiova, este cavaler al Crucei Sf. Ana clasul al 2-le în diamanturi câștigată pentru fapte de bravură însemnate în războiul din urmă
D. I. Solomon comandir de batalion, săvârșind datoria de comandir de al 3-le polc
D. Alexandru Florescu comandir de roată (...)

Curierul Rumânesc, nr. 55/ 20 iulie 1830, p. 234.

Anexa 4

„Căpiteniile Oastei Rumânești în Țara Rumânească cea mică

D. Cavaleriul I. Solomon, Colonel la a 3-a birgadă din Țara Rumânească cea mică poruncitoriu.
I. Ciupacea Căpitan și Adiotant la brigada a 3-a.
Sărdariul Haralampie, Polcovoi-comandir la 1-iul batalion.
Palcovnicul Niculae Vărbiceanul polcovoi-comandir la al 2-lea batalion în care s-au aflat și până acum.
Hristache Tel ce au fost căpitan acum polcovoi-comandir la al 3-lea batalion.
Polcovnicul Tudor ce au fost comandir de batalion, acum este polcovoi-comandir la al 4-lea batalion.
Șătrarul I. Răioșanul ce au fost comandir la al 4-lea batalion, acum este polcovoi comandir la al 5-lea batalion.
Polcovnicul Ienache Cacalițeanul ce au fost comandir la al 5-lea acum este polcovoi-comandir la al 6-lea batalion.
Mihail Boboc, căpitan.
I.Ceaușescul, căpitan.
Niculae Păianu, căpitan.
Manolache Pleșoianu, căpitan
Ioniță Pleșoianu, parușcic.
Matache Portărescu, căpitan.
Ioniță Lăcusteanu, praporcic.
Ioniță Brătianul, praporcic.
Iată un mic cuvânt ce au zis înaintea D. Generalului Starof tinerii ce au vrut să intre în slujba armelor Rumânești [:]

„Domnule Generale!

Deși ne înfățoșăm înaintea Ex[celenței] T[ale] ca Ahil la Licomid în Schira, Ulis însă lesne poate cunoaște de se află întru noi bărbăția acelui erou. Inimile noastre pătrunse de o vie simțire la sunetul cel viteaz al armelor, de bună voe ne îndemnăm a cinsti neamul și patria cinstindu-ne cu îmbrățoșarea lor. De această cinste ne vom sili a fi vrednici avându o tot da una înaintea noastră ca cea din tâi țintă a cugetărilor noastre. Fie slavă prea puternicului și ne biruitului Împărat Nicolai Pavlovici, care ne dăruește drepturi și ne arată drumul mântuirei noastre! Iar ostenelile Ex[celenței] T[ale] spre organisarea noastră, vor întipări numele Ex[celenței] T[ale], Domnule Generale, în aducerea aminte a tuturor tinerilor pe carii sunetul armelor îi va înfiora de o trufie ridicându-și mândrul lor cap sup steagurile naționale".

Curierul Rumânesc, nr. 12/24 aprilie 1830, p. 45.

Anexa 5

„Prezidentul la Obşteasca Adunare a Dianului Valahiei, D. Comandir de căpetenie, au binevoit a-mi trimite spre săvârşire proectul întărit de stăpânire pentru formarea în Valahia a 6 batalioane pedestrime şi 6 scadroane călărime a străjei pământeşti pentru ţinerea carantinelor pe Dunăre şi pentru cele dinlăuntru politiceşti trebuinţe, orânduind pe d. marele spătar căpitan al acestei oştiri.

Formarea şi regularea acestia se dă asupra osăbitului comitet sup prezidenţia D. General Maior Starof, ale căruia mădulare se orânduesc:

1. D. Marele Spătar
2. Polcovnicul de General Stab Met
3. Stab ofiţerul din numărul celor orânduiţi pentru deprinderea acestei oştiri din *polcurile 17* a diviziei de pedestrime (subl. n. A.S. I.)
4. Dejurnie stab-ofiţerul ales de D. Spătar după întăritul stab (...)”.

Curierul Rumânesc, nr. 10/17 aprilie 1830, p. 7.

Fig. 42. Biserica mănăstirii Curtea de Argeş.